

V centre pozornosti falšovanie liekov. Lekárnici sa intenzívne pripravujú na kontrolu identity každého balenia lieku, ktorý prichádza do lekárne a odchádza z lekárne

21. storočie je storočie nových technológií, vývoja nových molekúl, nových diagnostických a terapeutických postupov. Informačné technológie sú potrebné v každom odbore a zažívame snáď ich najväčší rozmach. Začala nová administrácia liekov vo vzťahu liek a pacient, v práci farmaceuta začína prevládať klinická práca, vzniká nutnosť integrácie farmaceutov do súboru špecialistov v starostlivosti o pacienta a máme tu e-Health. Kontrola identity každého balenia lieku z dôvodov falšovania, dostupnosť, respektíve nedostupnosť lieku vyžaduje farmaceuta s vysokým nasadením, v pohotovostnej službe, pričom farmaceut vôbec nie je motivovaný zo strany zdravotných poisťovní ani podporou ministerstva zdravotníctva.

V praxi sa očakáva, že škola pripraví farmaceuta tak, aby mohol okamžite zastáť svoje miesto v lekárni. Dnes môže lekárnik pacientovi poradiť pri výbere lacnejšieho lieku. Postupne príde čas, keď bude mať farmaceut v lekárni dve špecializácie a stane sa aktívnym členom terapeutického tímu. Významnejšie vtiahnutie farmaceuta-lekárnika do systému poskytovania lekárenskej starostlivosti **si vyžiada získavanie vedomostí** aj z oblasti manažmentu a nových technológií lekárenskej starostlivosti, kvalitné znalosti v odvetví elektronizácie, práce s aplikáciami v oblasti dávkovania liekov, zisťovania dostupnosti liekov, sledovania farmakovigilančných rizík a hlásenia ich prejavov ŠÚKL-u. **Kontrola identity liekov na všetkých úrovniach, ktorá zabezpečuje, že pacient dostane liek bezpečný, kvalitný a účinný, má stanovený štart vo februári 2019.**

O tom, že táto téma si zasluhuje zvýšenú pozornosť, svedčia aj niektoré dáta. Napríklad, že 1 z 10 vydaných liekov je falošný a v odbornej literatúre sa uvádza, že sú krajiny, v ktorých môže ísť až o 7 z 10 liekov. Počet identifikovaných prípadov falošných liekov v prvých desiatich rokoch tohto storočia bol na úrovni 9 %. V roku 2011 sa lieky dostali na prvé miesto v zozname falošných výrobkov (24 %), čím porazili aj falšovanie cigariet. Zisky z falošných liekov sú vyššie než z obchodovania s drogami. V roku 2012 spolupracovalo 100 krajín v rámci boja s ilegálnym predajom liekov s Operation Pangea V. Viedlo to k 79 väzbám a zhabaniu 3,75 milióna potenciálne smrteľných liekov v celkovej hodnote 10,5 milióna USD. Podľa WHO je výskyt falošných liekov veľmi nízky v najvyspelejších krajinách s kvalitnými regulačnými systémami a účinnou kontrolou trhov (Austrália, Japonsko, Kanada, Nový Zéland a väčšina krajín EÚ). Predstavuje to menej ako 1 % podiel trhu. Podiel falšovaných liekov je však vyšší v mnohých afrických krajinách, Ázii a Latinskej Amerike a v rozvíjajúcich krajinách, s podielom na trhu až 20 – 30 %.

Stávame sa svedkami geografickej intenzifikácie falšovania liekov, ktorá sa už nesústreďujú len na jednu alebo dve časti sveta, ale je globálnym problémom, predovšetkým pre možnosti internetu. **Ák sú riziká na internete?** Existujú legálne online lekárne, ktoré sa vytvorili, aby uľahčili pacientom prístup k liekom (napríklad v Nemecku, USA, Francúzsku, Holandsku, Portugalsku a Veľkej Británii). Predaj cez internet legalizovalo 15 európskych krajín. Mnoho webstránok však pôsobí ilegálne, ponúkajú ako voľnopredajné lieky, ktoré sú normálne vydávané ako preskripčne viazané, ako aj predávajú neschválené alebo falšované produkty. Teda nejde len o produkty ovplyvňujúce životný štýl, **pretože falšované môžu byť aj lieky na liečbu takých závažných chronických ochorení, ako sú kardiovaskulárne a onkologické.** Falšované lieky sú reálnou hrozbou pre zdravie každého z nás, kto lieky potrebuje. Podľa WHO viac ako 50 % liekov nakúpených cez internetové stránky, ktoré taja svoju skutočnú adresu, je falošných. Navyše 96 % týchto online lekární je ilegálnych.

Pokračovanie úvodného slova na strane 154

Pokračovanie úvodného slova

Pacienti často hľadajú rady na internete, kde sa môžu dozvedieť, čo ich choroba prináša a tiež i názvy doplnkov stravy, poprípade alternatívne metódy, ktoré im majú zaručene pomôcť. **Čo môže lekárnik pre pacienta urobiť?** Upozorňovať pacienta, aby si informácie z internetu vždy preveroval, hlavne vtedy, ak ide o lieky, aby nikdy neodpovedal na e-mailové spamové správy ponúkajúce lieky, pretože sú často z falošného zdroja, aby neposkytoval informácie o svojom zdraví online. **Edukácia pacientov je dôležitá preto, aby sa pacient v lekárni, ale i v nemocnici, v ambulancii stal partnerom zdravotníkov.** Najrozšírenejšia a najznámejšia forma vzdelávania pacientov je ich účasť na klinických štúdiách pri vývoji nových liekov. Pretože vývoj a výskum nových liekov by bez účasti pacientov nebol možný. Súčasný systém definuje pacienta ako prijímateľa zdravotnej starostlivosti, teda aj lekárenskej. **Budúci systém chce pacienta ako partnera profesionála.** Informovaný pacient vidí nerovnosti v prístupe k zdravotnej starostlivosti. Vzdelávanie pacientov, ako aj úcta k pacientom je u nás nedostatočná a nie je dostatočne reflektovaná ani v odbornej literatúre, už vôbec nie vo všeobecnej rovine. Edukovaní pacienti dokážu lepšie spolupracovať so zdravotníckym systémom pri liečbe svojho ochorenia a týmto spôsobom dosahujú aj lepšie výsledky liečby, s nižšími nákladmi pre systém. Manažment vlastného ochorenia je teda ďalším dôvodom, prečo treba pacientov vzdelávať. Skúsenosti zo sveta ukazujú, že takto vzdelaný pacient pomáha lepšie nastaviť systémy a lepšie zohľadniť potreby pacientov. Ako zamestnanec vykazuje vyššiu usilovnosť a lojalitu, ktorou sa snaží vyvážiť reálnu alebo domnelú nižšiu výkonnosť. Ako pacient s danou diagnózou lepšie komunikuje s lekárom a lekárnikom a ďalšími zdravotníckymi pracovníkmi, ochotnejšie a presnejšie dodržiava liečbu (adherencia) a dosahuje lepšie výsledky v liečbe, slúži ako vzor pre iných, vzdeláva druhých pacientov a je schopný efektívnejšie využívať sociálny systém.

Milé kolegyně, milí kolegovia, najkrajšie sviatky roku nám klopú na dvere, prajem všetkým na oboch stranách táry Vianoce plné ľudskej blízkosti, lásky a pokoja, potreby meniť vlastný úspech na vieru a pokoru pri výbere správnej vlastnej cesty múdreho konania.

Doc. RNDr. M. Fulmeková, CSc.